

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет/інститут філології

Кафедра української літератури

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОГЛЯДОВІ ТЕМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Освітня програма Українська мова і література
перший (бакалаврський) рівень

Спеціальність 014 Середня освіта
014.01 Українська мова і література

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “27”серпня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Оглядові теми на уроках української літератури
Викладач (-і)	Слоньовська Ольга Володимирівна
Контактний телефон викладача	(0342)596074
E-mail викладача	Olga.slonovska@ukr.net
Формат дисципліни	Лекції, практичні, самостійна робота
Обсяг дисципліни	Кредити ЄКТС – 3 (90 годин).
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Очні консультації: 30 год. Понеділок 11.30-13.30. Кафедра української літератури, 303 ауд. Онлайн-консультації: 30 год. Розклад присутності викладача: субота з 11.30-13.30 viber (+3800991329355).
2. Анотація до курсу	
Дисципліна «Оглядові теми на уроках української літератури» вивчається студентами-бакалаврами четвертого курсу навчання у другому семестрі й має на меті ознайомлення майбутніх учителів зі специфікою вступних тем із української літератури в 9 – 11 класах. Курс покликаний допомогти студентам поглибити свої знання з методики викладання української літератури у школі, підготувати студентів-бакалаврів до продуктивної практичної діяльності, сформувати вміння створювати ефективні навчально-виховні ситуації в освітньому та виховному процесі з вагомим використанням сучасних технологій навчання, належно відпрацьовувати практичні вміння та навички науково-дослідницької діяльності студентів, формувати естетичні смаки й вектори самоосвіти. У результаті вивчення курсу студент-бакалавр має на основі засвоєних теоретичних знань та понять уміти ефективно застосовувати різні комбінації методів і прийомів викладання української літератури у школі, креативно обирати творчий підхід під час проведення занять різного типу, індивідуальної, самостійної та дистанційної форми навчання.	
3. Мета та цілі курсу	
Досягнення належного розуміння студентами загальних засад методики викладання української літератури у середній школі; оволодіння основами педагогічної теорії, дидактикою, шляхами логічного формування у студентів здатності до свідомого вибору засобів педагогічного впливу відповідно до різних ситуацій і мозаїчного матеріалу вступних шкільних лекцій української літератури в старших класах, успішного вирішення проблем навчання, виховання і освіти. Забезпечення належної теоретичної і практичної підготовки студентів до подальшої роботи вчителя української мови і літератури в школі; забезпечення фундаментальними знаннями, вироблення практичних навичок й умінь використання передових методологічних напрацювань удосконалення власної методики; ознайомлення з розвитком сучасної методики вивчення української літератури в школі, користування вагомим внеском у цю педагогічно-літературознавчу науку передових вчених, азами сучасних літературознавчих методологій, зокрема герменевтики й компаративістики, загальною і віковою психологією, педагогікою, історією української літератури, теорією літератури, культурою, мистецтвом українського народу, а також виробленням навичок зясування міжпредметних зв'язків. Цілепокладанням курсу є оптимальне забезпечення студентів сучасними фундаментальними основами методики вивчення української літератури в середній школі, впровадження компетентісно-результатного підходу та вироблення вміння мотивувати підопічних рухатись до спільних цілей набуття належної освіти, самовиховання й всебічного розвитку особистості.	

4. Результати навчання (компетентності)

Організувати позитивну креативну атмосферу навчання і засвоєння знань, виробляти здатність майбутнього фахівця забезпечувати навчально-виховний процес у загальноосвітніх навчальних закладах, що передбачає застосування певних теорій і методів відповідних наук і характеризується фаховою комплексністю; здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої освіти; володіти здатністю утверджувати національні і гуманістичні ідеали демократичних цінностей, мовне й культурне багатство України; активно, відповідально й ефективно реалізовувати громадянські права й обов'язки з метою утвердження державності України й розвитку демократичного суспільства; аналізувати й оцінювати досягнення (явища) національної та світової культур, орієнтуватися в культурному й духовному контексті сучасного суспільства, цінувати та поважати різноманіття й мультикультурність, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності; нарощувати оптимістичну здатність до реалізації власної траєкторії навчання протягом життя; дбайливого ставлення до здоров'я і життя як власного, так і інших людей, дотримання правил безпеки в життєдіяльності. до збереження навколишнього середовища; самостійно осмислювати світоглядні теорії й принципи в навчанні та професійній діяльності, генерувати нові ідеї (креативність), виявляти самостійну ініціативу, творчий підхід до розв'язання освітніх завдань, бути критичним і самокритичним; демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі професійної й міжособистісної комунікації, володіння різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах; формувати уміння й навички структурувати зміст навчального матеріалу; використовувати сучасні інтерактивні методи та форми навчання; усвідомлювати необхідність специфіки застосування новітніх освітніх технологій у середній школі; розуміти психологічні особистісні якості вчителя української мови і літератури, професійні вимоги до нього; аналізувати та впроваджувати у власну діяльність теоретично обґрунтовані положення найсучаснішого педагогічного досвіду; планувати структуру, зміст, процес організації уроків за передбачуваною схемою, планом; виробляти здатність реалізовувати ефективні підходи, принципи, стратегії, технології, методи, прийоми вивчення й викладання української мови та літератури на підставі передового досвіду; розроблення навчально-методичних матеріалів для проведення занять (зокрема в інтерактивному режимі); використовувати сучасні методологічні засади предметної спеціалізації, теорії й історії української мови та літератури, дисциплін за вибором мовознавчого та літературознавчого спрямування, орієнтуватися в сучасному українському літературному процесі з настановою на практичне втілення в освітньо-професійній діяльності; виробляти уміння здійснювати науковий пошук (зокрема з допомогою цифрових технологій), здатність виконувати власне дослідження (проект), узагальнювати й оприлюднювати результати діяльності з розроблення актуальної проблеми (у фахових виданнях, виступах тощо); діагностувати й корегувати власну професійну діяльність, оцінювати педагогічний досвід у галузі викладання української мови та літератури з метою професійної саморегуляції й свідомого вибору шляхів вирішення проблем у навчально-виховному процесі; повсякчасно сповідувати й демонструвати повагу до національних цінностей, мати чітку державницьку позицію.

У результаті вивчення курсу «Вступні теми на уроках української літератури в школі» ви (студенти) зможете набути

ЗНАНЬ І РОЗУМІННЯ,

- у чому полягає суть методики української літератури в середніх загальноосвітніх закладах;
- чому вступні теми до різних етапів української літератури в старших класах є особливо значущими і важливими;
- які особливості кожного з періодів літературного процесу українського красного письменства;

- що таке сюжетно-композиційні особливості художніх текстів, поетика, стиль;
- що таке методичний інструментарій найбільш поширених сучасних літературознавчих методологій, доступних учням старших класів (зокрема й насамперед психоаналіз, герменевтика, компаративістика);
- основні нині існуючі літературознавчі методології та доречність і ефективність їх застосування в практиці вищої школи.

ВМІНЬ І НАВИЧОК

- використовувати теоретичні знання з методики вивчення української літератури в шкільній практиці;
- володіти інструментарієм методики вивчення української літератури у школі;
- успішно використовувати сучасні інтерактивні технології;
- проявляти творчу ініціативу, креативність;
- з метою успішної реалізації методу проєктів складати слайдові композиції для проєктування перед усім класом, роботи з допомогою мультимедійної дошк.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	12
Практичні заняття	18
Самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / Вибірковий
Перший	014 Середня освіта 014.01 Українська мова і література	Четвертий	Вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін викон.
<i>Лекційні заняття</i> Український фольклор у всій його різноманітності як основа найдавнішої, нової і сучасної літератури План. 1. Вступні теми як важливий різновид оглядових тем (вступні, власне оглядові, підсумкові). 2. Особливості вступних тем до усної народної творчості та найдавнішої української	Лекція № 1	1. Бугайова В. Українське весілля як зразок національної культури. – Режим доступу: https://www.sworld.com.ua/index.php/ru/component/content/article/90-theater-music-and-cinematography/2611-bugayova-in Комаровська О. Історико-педагогічний аспект	Ознайомитися з чинними програмами з української літератури у старших класах 2 год. Опрацювати першу вступну тему в підручнику: Слоньовська О. Українська література: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.В. Слоньовська,	Опитування студентів на закріплення лекції не оцінюється, проте враховується як додатковий бал під час практичного заняття	Згідно розкладу

літератури. 3. Міжпредметні зв'язки як важливий компонент вступних тем з української літератури в 9 класі. 4. Класифікація інновацій в освіті та критерії і поувзники компетентісно зорієнтованої освіти.		національного виховання солоді: фольклористичні дослідження української пісні. –Режим доступу: chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojfofohoefgiehjai/index.html Калашник В. С. Фольклоризм як знак національної культури та його рецепції в новітній українській поезії / В. С. Калашник // Калашник В. С. Людина та образ у світі мови: вибрані статті. – Х: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – С. 207 – 215. Карпенко С.Д. Українська народна казка у студіях Івана Франка / С.Д. Карпенко // Молодий вчений. - 2019. - № 6.1(70.1). - С. 27-32.	н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик, Н. С. Курінна, Л. Т. Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2017. – 288 с. Проаналізувати хрестоматію до цього підручника: 1.Українська література. 9 клас: хрестоматія / упоряд. Ольга Слоньовська – К. : Літера ЛТД, 2017. – 352 с. Опрацювати необхідні розділи з книги О.Мариновської ПЕДАГОГІКА ІННОВАТИКА. А. МЕНЕДЖМЕНТ інновацій. – Івано-Франківськ: МІСТО НВ, 2019. – 504 с. Технологія критичного мислення: Намалювати у вигляді сонця з променями, користуючись прийомом гранування,		
--	--	---	---	--	--

			схему, яка доводить, що на всіх етапах розвитку в художніх текстах використовуються фольклорні елементи.		
Найдавніша українська література та її вивчення в 9 класі. «Велесова книга» як записи народних працувінських вірувань та історій сліпими кобзарями План 1 «За» і «проти» науковців стосовно «Велесової книги» 2. Поетика мови й змісту «Велесової книги» 3.Трактування назви пам'ятки. 4. Необхідність відзначення «Велесової книги» в процесі вступної теми до давньої літератури в 9 класі.	Лекція № 2	1.Новосад М. Історія українського культури: Навчально-методичні рекомендації для студентів вищих навчальних закладів - - Режим доступу: chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojfofohefgiehjai/index.html. 2.Шилов Ю. Галон у наукових працях Б.Шрамка і Голунь «Велесової книги». – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&i2018+2019	Опрацювати літературу, рекомендовану для ознайомлення. Самостійно опрацювати уривки «Велесової книги» (на вибір) і постаратись довести красу авторського стилю. Технологія різнорівневого навчання: <i>Виписати (по пам'яті) назви назви літературних текстів періоду Київської Русі</i>	Опитування студентів на закріплення лекції не оцінюється, але відповіді враховуються на наступному практичному занятті.	Згідно розкладу
Література Київської Русі: найдавніші письмові пам'ятки. Питомі витoki літератури Бароко.	Лекція № 3.	1. Слоновська О. Українська література: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.В.	Ознайомитися з рекомендованою літературою. Законспектувати статтю Л.Ткаченка Риторичний	Опитування студентів на закріплення лекції не	Згідно розкладу

План 1. Києво-Печерський патерик, його легенди і «Житія» святих 2. «Руська правда й історія її тексту» . 3. Морально-естетичний потенціал письмових пам'яток Київської Русі. 4. Давня українська література періоду Бароко. Постать Івана Величковського. Візуальна поезія.		Слоньовська, н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик, Н. С. Курінна, Л. Т. Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2017. – 288 с. 2. Чайка Т. Моральні домінанти давньокиївської агіографії. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/14372 Підготувати повноцінний реферат (за ініціативою студента) <i>«Значення Києво-могилянської академії, Острозької академії та братських шкіл для України»</i>	потенціал літературних пам'яток Київської Русі. – Режим доступу: chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojofohoejgfhjaj/index.html Підготувати усний виступ: Сучасна Візуальна поезія А.Мойсієнка та В.Рябого. Технологія «Створення ситуації успіху» <i>Підготувати, користуючись мережею Інтернет, кілька цікавинок про літературу Барокко</i>	оцінюється	
Нова українська література. Передумови виникнення План 1. Особливості суспільно-історичного періоду початку нової української літератури. 2. Сучасники І.Котляревського і причини їхнього становлення як завідомо російських	Лекція № 4.	1. Мариновська О. ПЕДАГОГІКА ІННОВАТИКА. МЕНЕДЖМЕНТ інновацій. – Івано-Франківськ: МІСТО НВ, 2019. – 504 с. 2. Слоньовська О. Українська література: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних	Бути готовим до розв'язання проблемних ситуацій згідно теми лекції на етапі закріплення вивченого. Опрацювати хрестоматію для 9 класу: Українська література. 9 клас: хрестоматія / упоряд. Ольга Слоньовська – К. : Літера ЛТД, 2017. – 352 с.	Опитування студентів на закріплення лекції не оцінюється	Згідно розкладу

письменників. 3. Педагогічні та методичні умови для сприятливого формування світогляду старшокласників на основі вступних тем із української літератури в 9 класі.		закладів / О.В. Слоньовська, н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик, Н. С. Курінна, Л. Т. Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2017. – 288 с.	Технологія «Форум-театр» <i>Розіграти в особах короткий епізод п'єси І. Котляревського «Москаль-чарівник», в якому відбилася національна самоідентифікація автора</i>		
Ключова роль Т.Шевченка в літературному українському процесі План. 1.Котляревський – зачинатель, Шевченко – основоположник нової української літератури. 2. Аїд сентименталізму – до реалізму: висхідний шлях нової української літератури 3. П.Куліш – перший український історичний романіст. 4. Марко Вовчок, І.Нечуй-Левицький, Панас Мирний – каталізатори успішного розвитку	Лекція № 5.	1. Слоньовська О. В. Українська література: профільний рівень, 10 клас / Ольга Слоньовська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик. – К.: Літера ЛТД, 2018. – 304 с. 2.Слоньовська О. В. Українська література: рівень стандарту, 10 клас / Ольга Слоньовська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик. – К.: Літера ЛТД, 2018. – 224 с. 3. Парипа О., Парипа П. Великі українці без масок: Оповідки про життя, пригоди, вдачу	Підготувати реферат розділу «Критерії, показники, рівні готовності вчителя до інноваційної діяльності та діагностичний іструментарій» та проблемні питання до викладача на основі опрацювання відповідного теоретичного матеріалу з книги Мариновської О. ПЕДАГОГІКА ІННОВАТИКА. МЕНЕДЖМЕНТ інновацій. – Івано-Франківськ: МІСТО НВ, 2019. – 504 с. (стор.225 – 232)	Опитування студентів на закріплення лекції не оцінюється	Згідно розкладу

української літератури XIX ст..		славетних, видатних, знаменитих, визначних і просто відомих людей Землі Української і поза нею. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2017. - 888 с.	Кейс-технологія <i>Об'єднавшись у «малі групи» й користуючись мережею Інтернет, зберіть цікаву інформацію про роль та місце генія Т. Шевченка в українському літературному процесі, щоб ціле спрямовано наповнити кейс важливими даними.</i>		
5. Критерії, показники, рівні готовності вчителя української літератури до інновацій та діяльності та діагностичний інструментарій.		4. Цікаве про Шевченка // Українська мова та література. – 2019. – № 2. – С. 36 - 39.			
Вступні теми до уроків української літератури XX – XXI ст. План 1.Модернізм. Історія виникнення, етапи та негативний вплив «соцреалізму» на під радянський український модернізм. 2. Яскраве розкриття Модернізму в середовищі й творчості письменників української діаспори. 3. Постмодернізм: від спалаху до згасання. 3. Український Мегамодернізм	Лекція № 6.	1. Дем'янюк Т. Інноваційні технології підготовки конкурентно спроможного вчителя: Монографія / Т. Дем'янюк, Н.Савінова, Г. Кособуцька. – Рівне: РДГУ, 2019. – 382 с. 2. Луговий В. Закон базисної організації компетентностей / В. Луговий, О.Слюсаренко, Ж.Таланова // Педагогіка і психологія. – 2017. - № 4 (97). – С.14 – 29.	Опрацювати й законспектувати всі вступні теми в чинних підручниках із української літератури для 11 класів: 1.Слоньовська О. В. Українська література (профільний рівень): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / О. В. Слоньовська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик. – Київ: Літера ЛТД,	Опитування студентів на закріплення лекції не оцінюється	Згідно розкладу

(Мнтамодернізм, Пост-постмодернізм XXI ст.. 4. Закони перебігу інноваційних процесів у сучасній українській освіті. 5, Між предметні зв'язки та ітературні цікавинки – обов'язків компонент вступних тем із української літератри.		3. Мариновська О. ПЕДАГОГІКА ІННОВАТИКА. МЕНЕДЖМЕНТ інновацій. – Івано-Франківськ: МІСТО НВ, 2019. – 504 с. Акме-технологія Підготувати короткі цікаві виступи про найталановитіших письменників епохи Модернізму та Мега модернізму	2019. – 319 с. 2.Слоньовська О. В. Українська література (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / О. В. Слоньовська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик. – Київ: Літера ЛТД, 2019. – 255 с.		
Практичні заняття Українська література бароко – одна із найнайпрогресивніших давніх літератур свого часу. План 1.Козацькі літописи як літературно-історичні шедеври літератури бароко. 2. Новаторські пошуки поетів бароко. 3. Літературні цікавинки для скрашування «пісного»	Практичне заняття №№ 1 – 2. Практичне заняття №1	1. Козацькі літописи: від Самійла Величка до «Історії Русів». – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/dav_ukr_lit/part2/039.htm 2.Слоньовська О. Українська література: підручник для 9 класу загальноосвітні	Технологія навчання як дослідження <i>Користуючись інформацією з мережі Інтернет, підготувати цікаві короткі виступи про давню українську літературу.</i> Уважно проаналізувати й використати у	Максим. оцінка – 5+5	Згідно розкладу

матеріалу вступних тем.		х навчальних закладів / О.В. Слонь вська, н. В. Маф тин, Н. М. Вівчарик, Н. С. Курін на, Л. Т. Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2017. – 288 с.	вступних темах підібрані літературні цікавинки про красне письменство бароко, користуючись книгою Парипа О., Парипа П. Великі українці без масок: Оповідки про життя, пригоди, вдачу славетних, видатних, знаменитих, визначних і просто відомих людей Землі Української і поза нею. – Івано- Франківськ: Місто НВ, 2017. - 888 с.		
Нова українська література: течії, стилі, висхідний розвиток національного красного письменства XIX ст. План 1. Особливості перших десятиліть нової української літератури. 2. Епоха сентименталізму. 3. Український романтизм. 4. Кульмінаційні	Практичне заняття №2	1. Адаменко, Т. Дзеркало життя Кобзаря. Сценарій позакласного заходу до 205- річчя від дня народження Тараса Шевченка / Т. Адаменко, Н. Безлюдова // Дивослово. – 2019. – № 3. – С. 35 – 38. Гуць М. Перший твір нової української	Технологія критичного мислення: <i>Намалювати у вигляді сонця з променями, користуючись прийомом гранування, схему, яка доводить, що нова українська література</i>		

[illegible]

у віршах? 3. Історична романістика І. Нечуя-Левицького («Князь Єремія Вишневецький», «Гетьман Іван Виговський») 4. Традиції і новаторство: історичні романи Г.Хоткевича «Олекса Довбуш», А.Чайковського «Сагайдачний», Б.Лепкого «Мазепа». 5. Поняття про історичну концепцію художнього твору, історичний фактаж, художню правду та питання мови історичних романів.		1998. – 144 с. 3. 3.Бернадська Н. І. Український роман: теоретичні проблеми і жанрова еволюція : монографія / Ніна Бернадська. – К. : Академвидав, 2004. – 368 с. 4. 4. Іванюлик О. "Дай, Боже, вольними бути!" : [урок-розмірковування за "мазепіаною" Б. Лепкого. 10-11 класи] / О. Іванюлик // Іван Мазепа [Текст]: матеріали до навчально-виховних занять / упор. В.Островський, Н.Уманців, Я.Козленко, С.Худецька. – Тернопіль, 2011. – С. 67-78. – ("Постаті") Технологія проектів <i>Об'єднавшись у малі групи, створити методом проектів, використовуючи ілюстрації до творів із системи Інтернет і</i>	2. Слоньовська О. В. Українська література: профільний рівень, 10 клас / Ольга Слоньовська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик. – К.: Літера ЛТД, 2018. – 304 с. 3.Слоньовська О. В. Українська література: рівень стандарту, 10 клас / Ольга Слоньовська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик. – К.: Літера ЛТД, 2018. – 224 с. Технологія інтегрованого навчання <i>Скласти порівняльну таблицю історичних творів Вальтера Скотта, П. Куліша та І. Нечуя-Левицького.</i>		
---	--	---	---	--	--

Народницький приціл виховання громадськості художніми текстами XIX ст. Образи чоловіків- бунтарів і жінок- жертв. Тендерні питання в літературі українського реалізму. План.	Практичне заняття №4	цитати відомих літературозна вців про історичний роман та надбання на поприщі історичної романістики окремо взятого письменника (на вибір студентів) завершальну сторінку проекту. 1.Власне висловлювання на зовнішньому незалежному оцінюванні з української мови і літератури // Дивослово. – 2018. – № 3. –	Підготувати короткі реферати за матеріалами творів І.Нечуя- Левицького для дітей (на вибір): 1. Оповідання «Вітрогон» 2.Казки- повісті «Запорожці» Технологія критичного мислення: Намалювати у вигляді сонця з променями, користуючись прийомом гранування, схему основних рис характеру маленького героя («Вітрогон») чи прийому виховання національної само ідентифікації дитини («Запоро жці») Законспекту вати статтю: 1.Баранова, Л. Лабораторія невирішених проблем: [креативність вчителя, засоби стимулюванн я творчої активності		
---	---------------------------------	--	---	--	--

1. І. Нечуй-Левицький «Микола Джеря», «Бурлачка». 2. І. Нечуй-Левицький – автор глибоко виховної прози для дітей. 2. Панас Мирний, Іван Білик «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» – перший український соціально-психологічний роман. Прототипи. Домінування реальної пради над художньою 3. Б. Грінченко (від оповідань із книжок-метеликів для напівграмотних селян до панорамності селянського світу («Під тихими вербами», «Серед темної ночі». 4. Образи чоловіків-бунтарів і жінок-жертв. Тендерні питання в літературі українського реалізму.		С. 2 – 8. 2. Методичні рекомендації щодо викладання української літератури у 2018/2019 навчальному році // Дивослово. – 2018. – № 7-8. – С. 95 – 96. 3. Слоновьська О. В. Українська література: профільний рівень, 10 клас / Ольга Слоньшевська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик. – К.: Літера ЛТД, 2018. – 304 с. 4. Слоньшевська О. В. Українська література: рівень стандарту, 10 клас / Ольга Слоньшевська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик. – К.: Літера ЛТД, 2018. – 224 с.	підлітків на уроках української літератури] / Л. Баранова, Т. Тунда // Відкритий урок. Розробки, технології, досвід. – 2013. – № 7-8. – С. 52-55. Ігрова технологія «Посперечаємося з літературознавцем» На матеріалі вище вказаної статті й прочитаних літературних творів фі праць інших науковців аргументовано довести правильність висновків літературознавця чи заперечити їх.		
Український модернізм План 1. Перші	Практичні заняття № № 5 – 6 Практичне заняття №5	1. Баранова, Л. Лабораторія невіршених проблем:	Підготовка до всіх завдань плану роботи практичного заняття. Технологія розвивально	Максим. оцінка – 5+5.	Згідно розкладу

паростки українського Модернізму. Роль М. Вороного та І. Франка в закладанні основ українського модернізму. Першопрохідці Модернізму: «Молода муза», М.Коцюбинський, В. Стефаник, О. Кобилянська. 2. Розквіт Модернізму в період Розстріляного відродження. 3. Український Модернізм під пресом «соцреалізму» 4. «Ті, що зуміли бодай частково вирватися з-під пресу соцреалізму» (М. Жулинський): М. стельмах «Дума про тебе», О.Гончар «Людина і зброя», П.Загребельний «Дума про невмирущого» та поети й прозаїки 60-х років ХХ ст. «шістдесятники»)		[креативність вчителя, засоби стимулювання творчої активності підлітків на уроках української літератури] / Л. Баранова, Т. Тунда // Відкритий урок. Розробки, технології, досвід. – 2013. – № 7-8. – С. 52-55. 2. Бондаренко Ю. Шкільний аналіз образів-персонажів за розвитком сюжету / Ю. Бондаренко // Українська мова і література в школі. – 2011. – № 6. – С. 32-35 3. Бондаренко, Ю. Характеристика літературних героїв за рисами внутрішнього світу / Ю. Бондаренко // Українська мова і література в школі. – 2015. – № 3. – С. 35 - 39. Слоньовська О. В. Українська література (профільний	го навчання Створення індивідуальних проєктів у «малих групах студентів (3 – 5 осіб) за творчістю окремого письменника як Модерніста. <i>Опрацювати статтю й перейняти передовий досвід учителя-практика:</i> 1.Баранова, Л. Урок літератури за новими програмами / Л. Баранова, Т. Тунда, С. Заболотня // Відкритий урок. Розробки, технології, досвід. – 2012. – № 6. – С. 56-61. Організувати диспут за цією науково-методичною статтею «Що гідне уваги й що варто перейняти з педагогічного досвіду Л.Баранової? Опрацювати такі науково-методичні		
---	--	--	---	--	--

Розвій історичної романістики другої половини ХХ ст. План 1. П.Загребельний-романіст. Риси авторського стилю. 2.Р.Іваничук та історично-філософська концепція його творів. 3. Р.Федорів і	Практичне заняття № 6	рівень): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / О. В. Слоньовська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик. – Київ: Літера ЛТД, 2019. – 319 с. Слоньовська О. В. Українська література (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / О. В. Слоньовська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик. – Київ: Літера ЛТД, 2019. – 255 с. 1. Пінчук С. Літописець камяного поля: Р.Федорів. – Режим доступу: https://md-eksperiment.org/post/20170519-litopisec-kam-yanogo-polya-rozdumi-nad-tvorami-romana-fedoriva 2. Терещук Г.	праці: 1. Бондаренко, Ю. Самостійна робота як спосіб реалізації загальнодидактичних та методико-літературних завдань / Ю. Бондаренко // Дивослово. – 2018. – № 1. – С. 23 - 27. 2. Гаєвська, С. А. Проблема людини в суспільстві (за твором В. Дрозда "Білий кінь Шептало"). 8 клас / С. А. Гаєвська // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2014. – № 27. – С. 26 - 29. Опрацювати всі нижче подані науково-методичні статті й провести на їх основі міні-диспут «Людина в історії – коліщатко, гвинтик чи творіння Боже, неповторна		
---	------------------------------	---	--	--	--

«галицька» тематика його романістики. 4. Ю. Мушкетик та його романи про козацькі часи. 4. Роль і місце історичної романістики ХХ ст. у активізації національної самоідентифікації сучасників митців в умовах тоталітарної системи СРСР.		Майстрові українського роману Романові Іваничуку сьогодні виповнилося 60. – Режим доступу: https://www.radiosvoboda.org/a/29965315.html 3. Шевчук В. Шляхи історичної прози Юрія Мушкетика // Українське слово: У 3 т.– К., 1994. – Т. 3.– С. 142-147	особистість?» 1.Єременко, О. Вивчаємо роман "Диво" Павла Загребельного / О. Єременко // Українська література в загальноосвітній школі. – 2013. – № 3. – С. 35 – 38. 2. Іванишин, П. Мистецтво розуміння: [відгук на "Концепцію реформування літературної освіти в середній школі (предмет - українська література)"] Григорія Ключека (Дивослово.- 2011.- №10)] / П. Іванишин // Диво Слово. – 2012. – № 1. – С. 24 - 28. 3.Методичний пошук учителя-словесника [Текст]: зб. статей студентів і магістрантів. вип. 6 / заг. ред. О.М.Куцевол. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. – 254 с.		
--	--	--	---	--	--

	Практичні заняття №7 – 8.			Максим. оцінка – 5.	Згідно розкладу
Література української діаспори. Літературні школи та угруповання. Номінанти на Нобеля План 1. Методика інтерпретації творчої спадщини Уласа Самчука: за кілька кроків до геніальності.. 2. Роман про голодомор «Марія»: методика аналізу у фабули, особливостей сюжету й позасюжетних компонентів роману. 3. Улас Самчук – номінант на премію Нобеля. 4. Методичні поради стосовно інтерпретацій літератури української діаспори періоду апофеозу Модернізму в Європі.	Практичне заняття №7	1. Бурленкова І. Поетика малої прози письменників МУРу: 40-і – 60-і рр. XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук: спеціальність 10.01.01 – “Українська література” – К., 2010.– 37 с. 2. Васишин О. Улас Самчук у політкультурно му просторі: до питання про рецепцію Канади Уласом Самчуком / Олег Васишин // Наукові записки Терно пільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство: збірник наукових праць / за ред. д.ф.н. Ткачука М.П. – Тернопіль: ТНПУ, 2015. –	Законспектувати одну із нижче поданих наукових праць (на вибір студента) про творчість Уласа 1. Забужко О. Філософія і культурна притомність нації / Оксана Забужко // Забужко О. Хроніки від Фортінбраса: вибрана есеїстика 90-х. – К. : Факт, 1999.–С. 133–151. 2. Неврлий М. Сім листів Уласа Самчука до Євгена Маланюка / Микола Неврлий // Сучасність. – 1996. – № 3 – 4. – С. 140 – 144. Методом дошукування художньої істини Зробіть аналіз		

Творча спадщина Василя Барки та Івана Багряного План 1.Методика аналізу й усвідомлення ролі й місця в літературному процесі діаспори Василя Барки. 2. Іван Багряний і його романи «Сад Гетсиманський» і «Тигролови» про тоталітаризм в СРСР та український рух опору сталінській Системі. 3. Особливості трактування прозових художніх текстів Івана Багряного. Громадська діяльність письменника як прояв діяльного патріотизму. 3.Методика інтерпретації поетичної спадщини Василя Барки та	Практичне заняття №8	Вип. 42. – С. 33 – 36. Багряна Г. “І довго ти будеш плакати за мною”: спогади дружини І. Багряного / Галина Багряна // Дніпро. – 1992. – № 10 – 11. – С. 176 – 179. Багряний І. Золотий бумеранг та інші поезії /Іван Багряний.– К. : Рада, 1999.– 679 с. Багряний І. Під знаком Скорпіона: з творчої спадщини письменника: Поезія, проза, публіцистика / упоряд. та авт. перед. О.Шугай. – К. : Смолоскип, 1994. – 240 с. Барка В. “Я щасливий, бо маю Божу поміч написати твори, про які мріяв” / Василь	тендерних стосунків у романі «Марія» Класа Самчука. Використовуючи рекомендовану літературу, підготуватися до практичного заняття. Продумати інтерактивні методи роботи на уроках української літератури в школі при вивченні роману І.Багряного «тигролови». Опрацювати один підрозділ (на вибір студента) з нижче поданої монографії та підготувати усний виступ на основі опрацьованого: 1. Слоньовська О.В. Ефект амальгами (Міф України в літературі		
--	-----------------------------	---	---	--	--

Івана Багряного.		Барка // Літературна Україна. – 1996. – 25 квітня. – С. 7. Дзюба І. Громадянська снага і політична прозорливість: до 90-річчя від дня народження Івана Багряного / Іван Дзюба // Дивослово. – 1996. – № 10. – С. 3 – 8. Дзюба І. «Бронебійна публіцистика». Іван Багряний – режим доступу: https://day.kyiv.ua/uk/library/books/bronebiyna-publicistika-ivan-bagryaniy Жулинський М. Він – із подвижників Божих: Василю Барці – 90 / Микола Жулинський // Літературна Україна. – 1998. – 20 серпня. – С. 9.	української діаспори 20 - 50-х рр. : Видання друге, доповнене. Монографія / Ольга Слоньовська. - Івано-Франківськ: Місто НВ, 2019.-584 с.: бібліографія (у тому числі) - 57 с., покажчик прізвищ (у т. числі)-14 с. Опрацювати статтю Сушко О, Туркіної Ю. Проблема смерті в романі В.Барки «Жовтий князь» - Режим доступу: chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojofohoefgiehjai/index.html Методом «Оксфордських дебатів» на матеріалі прозових текстів І. Багряного та В. Барки провести міні-дискусію «Життя не має ціни, але гідність дорожча за життя»		
------------------	--	---	---	--	--

Український Мегамодернізм у персоналіях і творчих набутках План 1. Наступність і тяглість: Модернізм, Постмодернізм, Мегамодернізм. 1. Сергій Жадан та його роман «Інтернат» 2. Сучасна поезія Мегамодернізму. С. Жадан «Тамплієри» 4. Містичні фабули «малої» і «великої» прози Г. Пагутяк та О. Забужео 5. Софія Андрухович «Фенікс Австрія»	Практичне заняття № 9.	1. Гребенюк Т. Свобода в літературі мета модерного світу: український вимір. – Режим доступу: https://periodicals.karazin.ua/philology/article/view/11118 2. Левченко Г. Утопічний хронотоп «щасливої Австрії» в сучасному українському романі (на матеріалі творів Ю. Винничука, С. Андрухович, Н. Гурницької) / Галина Левченко // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. Філологічні науки. – 2016. – Вип. 9. – С. 126–135. 3. 3. Софія Андрухович про історичний роман [Електронний ресурс] // Видавництво Старого Лева. 29.09.2014. Режим доступу	Технологія критичного мислення: <i>Намалювати у вигляді сонця з променями, користуючись прийомом гранування, схему ознак літературного методу Мегамодернізму.</i> Самостійно опрацювати одну із нижче запропонованих намілітературознавчих праць: 1. Нестерович Є. Ляльковий будиночок «Фелікс Австрія» [Електронний ресурс] / Євгенія Нестерович // Лівий Берег. 23.09.2014. Режим доступу до рецензії : http://culture.lb.ua/news/2014/09/23/280274_lyalkoviy_budinochok_feliks.html 2. Павлова О. Зараз актуальні тема УПА і	Максим. оцінка – 5.	Згідно розкладу
--	-------------------------------	--	--	----------------------------	------------------------

		до інтерв'ю : http://starylev.com.ua/club/blog/sofiya-andruhovych-pro-istorychnyy 4. Ханзі Фрайнахт Мета модернізм як етап розвитку. – Режим доступу: https://biggggidea.com/practices/metamodernizm-pidkorennya-terminu/	родинні саги – літературознавець [Інтерв'ю з В. Є. Панченком] [Електронний ресурс] // Режим доступу до інтерв'ю : http://gazeta.ua/articles/culture/zaraz-aktualni-tema-upa-i-rodinni-sagi-literaturoznavec/460118		
Літературні тексти для прочитання (на вибір) № 1. Прочитати роман Сергія Жадана «Інтернат» № 2. Прочитати книгу віршів	Самостійна робота		Літературознавчі статті чи інтерв'ю для кращого розуміння прочитаного художнього тексту Куришко Д. Інтераю з С.Жаданом “Жадан про «Інтернат»: Приводячи війну в дім, ти ризикуєш втратити багато». – Режим доступу: https://www.bbc.com/ukrainian/features-42185504 Жадан С. Тамплієри.	Максимальна оцінка за прочитання одного твору (на вибір студента) – 4 бали	Протягом семестру

С.Жадана «Тамплієри»			Нові вірші 2015 – 2016 рр. – Режим доступу: https://www.rulit.me/books/tamplieri-read-463026-1.html		
№ 3. Прочитати книгу Г.Пагутяк «Зачаровані музиканти» або «Слуга з Добро миля»			Герасимен ко Н. Український готичний роман: між світлом і темрявою // Українська літературна газета.- 2016.- № 22.- С. 18.		
№ 4. Прочитати повісті О. Забужко «Дівчатка» та «Калинова сопілка»			Цимбалюк, М. Ткаля національної пам'яті [Текст] / М. Цимбалюк // Слово Просвіти. - 2013. - 21-27 лют. (ч. 8). - С. 13.		
Опрацювати монографію О.Пахльовської« Ave, Eurora!» — К.: Університетське видавництво «Пульсари», 2008. — 656 с.	Самостійна робота		Написати рецензію на самостійно простудійова ну монографію	Максим. оцінка – 3 бали	Протягом семестру
Опрацювати книгу Ольги Слоньовської «Медуза- Горгона»	Самостійна робота	Слоньовська О.Медуза- Горгона: Роман. — К.: Український пріоритет, 2019. — 311 с.	Написати рецензію на на самостійно простудійовану монографію Ольги Слоньовської	Макси- мальна оцінка – 3 бали.	Протягом семестру
Перевірка знань з спецкурсу	Контрольна робота, 2 год			Максим. оцінка – 10.	Напри кінці семестру.

«Вступні теми на уроках української літератури»					
Скласти тестові завдання до однієї з тем лекційних чи практичних занять із спецкурсу «Вступні теми на уроках української літератури»	Індивідуальна робота			Максимальна оцінка – 3 бали.	До кінця семестру
Розробити мультимедійні фрагменти для одного з вище названих практичних занять (на вибір студентів)				Максимальна оцінка – 2 бали	У процесі конкретного практичного заняття

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Вид контролю – залік. Максимальна оцінка – 100 балів. Допуск до заліку – максимально 50 балів (оцінки за практичні заняття – 25 балів, за контрольну роботу – 10 балів, за самостійну роботу – 10 балів), за розробку мультимедійних фрагментів – 2, за тестові завдання – 3 бали. Залік – 50 балів. Оцінювання здійснюється за національною на ECTS шкалою оцінювання на основі 100-бальної системи. (Див.: пункт „9.3. Види контролю” Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»).
Вимоги до письмової роботи	Ви обов’язково повинні виконати контрольну роботу, що складається з теоретичного питання та практичного завдання для перевірки навиків і здібностей.
Практичні заняття	Максимальна оцінка за кожне спарене заняття 5 балів, за останнє окреме – теж 5 балів. Отже, за всі практичні заняття можна набрати максимум 25 балів. До цих балів на практичних завданнях додаються ще 3 бали за тестові завдання (при їх наявності) і 2 бали за створення мультимедійних фрагментів для практичних занять (при наявності інтерактивних засобів). За самостійну роботу можна отримати максимум 10 балів. За контрольну роботу – також 10 балів. Отже ще до заліку можна набрати максимум 50 балів. Залік - також 50 балів.
Умови допуску до	Виконання 50 % завдань.

підсумкового контролю (екзамену)	
7. Політика курсу	
Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Положення 1 https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/%D0%BF%D0%BE і Положення 2 https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/code_of_honor.doc?fbclid=IwAR14PNKG9iKdUn4NJsjoX0rOCZr7YVFeNGdlgE3J2alaDNsc_GiizOs3_NQ. Студент і викладач повинні уникати будь-яких порушень академічної доброчесності. Забороняються плагіат та списування. Заохочується активність, ініціативність, творчий підхід. Обов'язковим є прочитання художніх текстів, які виносяться на обговорення. Лекційні заняття не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове. Пропуски практичних занять відпрацьовуються наступним чином: опрацювання теми, усна або письмова відповідь. Обов'язковим є для отримання допуску до екзамену написання контрольної роботи та виконання блоку самостійних робіт. Викладач гарантує доступність зустрічей як, у межах університету, так і можливість заочної комунікації та консультування (телефон, вайбер, електронна пошта).	
8. Рекомендована література	
Крім літератури, яку вам запропоновано опрацювати для кожного лекційного чи практичного заняття, вам варто звернути увагу ще й на такі джерела: 1. Савчук Н.І. Вивчення оглядових тем української літератури в старших класах середніх загальноосвітніх навчальних закладів: кандидатська дисертація. 13.00.902 – теорія і методика навчання (українська література) – Київ, 2008. – 304 стор. 2. Слоновьська О. Конспекти уроків з української літератури. Нове прочитання творів: 9 клас. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2002. – 510 с. 3. Слоньшевська О. Конспекти уроків з української літератури. Нове прочитання творів: 10 клас. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2002. – 482 с. 4. Слоньшевська О. Конспекти уроків з української літератури. Нове прочитання творів: 9 клас. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2002. – 638 с. 5. Слоньшевська О. Українська література: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.В. Слоньшевська, н. В. Мартин, Н. М. Вівчарик, Н. С. Курінна, Л. Т. Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2017. – 288 с. 6. Слоньшевська О. В. Українська література: профільний рівень, 10 клас / Ольга Слоньшевська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик. – К.: Літера ЛТД, 2018. – 304 с. 7. Слоньшевська О. В. Українська література: рівень стандарту, 10 клас / Ольга Слоньшевська, Наталія Мафтин, Наталія Вівчарик. – К.: Літера ЛТД, 2018. – 224 с. 8. Слоньшевська О. В. Українська література (профільний рівень): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / О. В. Слоньшевська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик. – Київ: Літера ЛТД, 2019. – 319 с. 9. Слоньшевська О. В. Українська література (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / О. В. Слоньшевська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик. – Київ: Літера ЛТД, 2019. – 255 с. 10. Українська література. 9 клас: хрестоматія / упоряд. Ольга Слоньшевська – К. : Літера ЛТД, 2017. – 352 с. 11. Українська література: хрестоматія, профільний рівень, 10 клас: хрестоматія електронному варіанті/ упоряд. Ольга Слоньшевська. – 998 с. 12. Українська література: хрестоматія, рівень стандарту, 10 клас / упоряд. Ольга Слоньшевська. - К.: Літера ЛТД, 2018. – 608 с.	

Взірець лекції «Український Мегамодернізм у персоналіях і творчих набутках»:

Художня література кінця XX – початку XXI століття надзвичайно різноманітна авторськими стилями, літературними жанрами, композиційними особливостями і сюжетними колізіями. Літературознавиця Роксана Харчук залежно від ідеологічної спрямованості їхніх творів поділяє українських письменників на «західників» (Ю. Андрухович, Ю. Іздрик) та «грунтівців» (В. Медвідь, О. Ульяненко, Є. Пашковський, С. Процюк). Письменник і літературознавець Володимир Даниленко диференціює сучасних майстрів прози як традиціоналістів, неотрадиціоналістів, які поєднують «патріархальний» стиль із сучасними західно-європейськими й американськими мистецькими прийомами, а також «західників».

Якщо говорити про найзагальніші риси сучасної української Мегамодерної прози і поезії, то можна виокремити такі: 1) наявність творів, які осмислюють феміністичні й ширше – гендерні проблеми, 2) урбаністичний характер; 3) увага до кризових, переломних моментів людського життя, а також до табуйованих тем, 4) поширений образ – герой-інтелектуал.

Юрій Андрухович (нар. 1960 р.) , був одним із організаторів літературного угруповання «Бу-Ба-Бу», реалізував себе як ведучий український творець Постмодернізму (), але в останні роки реалізує свій таланти у стилі Мегамодернізму й у поезії, в а прозі, **Поетична творчість Юрія Андруховича. «Астролог»** У цьому вірші в іронічному стилі розповідається про безіменного середньовічного астролога, який мешкає у Львові (згадка про вулицю Руську це однозначно підтверджує). До астрології як своєрідного передбачення майбутнього, власне псевдо-науки, автор вірша ставиться не з меншою іронією, ніж до її убогого служителя, який живе на горищі: «Він дивиться тільки вгору, /і небо лоскочуть вії, /коли в полудневу пору /від кухні смаженим віє. / Над містом літають птахи, /а поруч із ними «ахи», / коли роззявлять на площі /голодні роти бідолахи». З допомогою ефекту зміщення площин автор поєднує високу та низьку лексику, земні й небесні справи. Астролог і ладен думати про високе, але йому заважають мирські спокуси: «І взявши голову в руки, / він крикне собі з розпуки: // «Чого я марную роки?! / Візьму попід руку Юзьку, /піду в пивничку на Руську, / забуду святі мороки! / Забуду святі мороки...» Тож незважаючи на іронічний стиль («з горища / небесна ковбана ближча», «згори в декольте заглядає»), астролог як рольовий ліричний герой цієї поезії – досить симпатична постать, хоч біднішої від нього людини, мабуть, нема в цілому місті («живе на горищі / (там зимно, там вітер свище»). Вірш римований, написаний трискладовим віршовим розміром – дактилем, має риси балади.

«Пісня мандрівного спудея» - своєрідний кускурс у часи Бароко. Спудеями, як ви знаєте з курсу давньої української літератури, називали українські студентів, які вчилися в Києво-могилянській чи Острозькій академіях. Влітку й напередодні різдвяних свят, коли навчання припинялося, ці молоді люди вирушали в мандрівку по селах. Вони колядували, ходили з вертепною скринькою, співали церковних і народних пісень, демонстрували глядачам короткі сценки – інтермедії, щоб таким чином заробити собі бодай на харчі. Рольовий (персональний) ліричний герой цього вірша Ю. Андруховича – освічений юнак. Це студент, який увесь рік сумлінно вивчав риторику й поетику. Він сам уміє складати чудові поезії, але насмілюється їх читати лише траві і вітрам, бо знає, що високу поезію далеко не кожен слухач здатний розуміти й належно оцінити. Але водночас цей питомо український спудей – ще й веселий дотепник, який добре знає, як здатна розчулити слухачів лірична пісня, як прості люди люблять жарти й дотепи. Спудей називає чортенятами власні витівки, веселі жарти, які найбільше подобаються невибагливій публіці: «З риторик і поетик академій —гайда на площу, як на дно ріки!.. // І постарайтесь, я вас дуже прошу, / щоб явір тихі сльози витирав, /щоб небо, нахилившись, наслухало, / щоб завше був натхненний соловій... / Хвалу воздавши часові зухвалу, / звирят і пастухів благословіть!..

// Отож, — на світ, за діло — чарувати! / Агов, мої маленькі чортенята!». Цей вірш римований, а його віршовий розмір – ямб.

Оксана Забужко (нар. 1960) – одна з найбільш відомих неїни українських письменниць, публічна українська письменниця-інтелектуалка нашого часу, оскільки дуже часто спікується з пресою, веде дискусії в системі Інтернет, друється у багатьох журналах і газетах, дає різноманітні інтерв'ю. Вона широко відома за кордоном: твори Оксани Забужко перекладені 16 мовами світу. Водночас Оксана Забужко – дипломований науковець, професор, октор філософських наук.

Батько Оксани Забужко – Стефан Забужко – педагог, літературний критик, перекладач – у шістдесяті роки був репресований і відбував заслання а Забайкаллі, мати працювала вчителькою української мови і літератури. Раннє дитинство Оксани минуло в Луцьку, але жила майбутня письменниця у столиці і вчилася у київській школі. «Мій прямий предок у XVII столітті був канівським полковником, потім, після падіння Гетьманщини, родина занепадає, бо не перейшла «на московське». У XX столітті в мене є вже в роду і петлюрівські полковники, і офіцери УГА, по іншій лінії. За великим рахунком, я якраз з тих, які б не мали уціліти в цій країні — з чудом недобитих. У мене ще в 80-ті роки були такі рядки: «Те, що ми з вами вцілили, така випадковість...» Народилася я в Луцьку і коли через 25 років туди приїхала, зрозуміла що це не випадково. А Луцьк — як жодне інше місто, зберігає автентичну українську урбанну культуру. Луцьк — це осколок княжої України XV— XVI століття, автентика міської України: місто із замком на горі, з чудесною архітектурою козацького бароко. Мій власний родовід звідти. Тому й відчуття української культури у мене дуже внутрішнє» (Оксана Забужко).

Оксана Забужко має численні нагороди: 16 січня 2009 президент України нагородив Оксану Забужко орденом княгині Ольги III ст.. У 2009 за монографію «Notre Dame d'Ukraine» Оксана Забужко отримала Премію Міжнародної Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів, у 2012 – відзнаку «Золотий письменник України», у 2013 за роман «Музей покинутих секретів» стала лауреаткою восьмої літературної премії Angelus-2013.

У літературу Оксана Забужко стрімко увійшла ще зовсім молодою як непересічна поетка. Її рання творчість – виразно інтелектуальна лірика («Травневий іній» (1985), «Диригент останньої свічки» (1990), «Автостоп» (1994)). Уже після перших прозових книг (роман «Польові дослідження з українського сексу» (1996), повість «Казка про калинову сопілку» (2000)), вийшли книги поезій «Новий закон Архімеда» (2000), «Друга спроба. Вибране» (2005), «Вибрані вірші 1980—2013 (2013)». Проте і за кордоном, і в Україні Оксану Забужко знають насамперед як прозаїка. Славу їй приніс не тільки виразно постмодерний роман «Польові дослідження з українського сексу», а й виважені твори зрілої авторки: «Сестро, сестро» (оповідання та повісті) (2003), «Книга Буття, глава четверта (повісті)» (2008), роман Музей Покинутих Секретів (2009), збірка оповідань «Тут могла б бути ваша реклама» (2014). Вірші **«Рядок з автобіографії»** та **«Читаючи історію»** увійшли в збірку поезій Оксани Забужко «Диригент останньої свічки» (1990). Обидва твори відзначаються високо художністю, мелодійністю, філософським підтекстом. Наприклад, у вірші громадянського звучання з патріотичними нотками «Рядок з автобіографії» авторка піднімає проблему національної самоідентифікації і в контексті власного роду показує, що виховання патріотизму – справа не одного дня, а безцінний спадок багатьох поколінь славних предків. предків: «Мої предки були не вбогі / На пісні та свячені ножі. / З моїх предків, хвалити Бога, / Заволокам ніхто не служив // Дарували від батька до сина / Честь у спадок – як білу кість! / Мої предки були красиві – / Ворогам на подив і злість... / Ох і моцна була порода – Соловки, Магадан, Колима... / Мої предки були народом – / Тим народом, якого нема». Остання строфа вірша – це жаль, що козацькі часи виявилися хоч набагато важчими, та водночас і набагато для гарту українських характерів сприятливішими, аніж час, коли авторка писала цей вірш. Поезія складається із

п'яти строф-катренів, римування перехресне, у непарних рядках рими чоловічі, в парних – жіночі. Віршовий розмір – дактиль. Виразно сюжетна поезія «Читаючи історію» має глибоке підтекстове смислово-змістовне наповнення. Готи, які умили в крові стародавній Рим, не привласнили його історії («І зруйнували готи Рим, / І молодий і хижий варвар / Все, що вважалося старим, / Гарячим пурпуром забарвив. // А потім сам собі воздвиг / Свої столиці і каплиці / І над димком з античних книг / Печеню смажив у пивниці. //Ото дитина, далебі! / Таж він таке до рук отримав! / Він міг привласнити собі / Не тільки славу – ймення Рима! // Він махом весь його розвій / Міг загребти собі в музеї / І на монетах профіль свій / Відбимть на фоні Колізею. // Воно ж лежало – лиш бери / І хто б наважтвсь насупроти? / І хто б згадав, що Рим – це Рим, / А не колиска древніх готів?»), як це зробила Катерина II з історією праукраїнською, власне, скарбами доби Київської Русі, оскільки гот-варвар виявився далекогляднішим і мудрішим від злодіїв Російської імперії: «А мо, він слушно ухиливсь, / Бо мав підозру – от в чім штука – / Що хтось його таки колись / Та на гарячому застукать? // Бо над суворий льодостав / Віків, що й нам сяга по груди, / Рим все ж стоїть, як і стояв, / А варвар – варваром і буде». Ця поезія досить велика (7 строф-катренів), у непарних рядках рими жіночі, в парних – чоловічі. Віршовий розмір – чотиристопний ямб.

Олександр Ірванець (нар. 1961) зростав у місті Рівне. Закінчив Дубенське педагогічне училище та Літературний інститут імені Горького у Москві. 1985 р. разом із Юрієм Андруховичем та Віктором Небораком став засновником літературного угруповання «Бу-Ба-Бу» й співавтором першої книжки цього літературного гурту «Бу-Бв-Бу. Т.в.о. (...) ри» (1995). Як поет, Олександр Ірванець іронічний, колючий, викривальний – у віршах скептичного характеру («Твої Роксолани / Попід «Брістолями» / Йдуть заміж по п'ять разів за ніч» («Айне кляйне нахтмузік»)), але ліричний і навіть ностальгійно-печальний – у інших («Палітра кругла, наче плаха, / І на блідому полотні – / забронзовілий контур птаха, / Який безгучно впав у сніг» («Пейзаж з вікна казарми»)). Власну успішну творчість цей автор розпочинав як поет (збірки віршів «Вогнище на дощі» (1986), «Тінь великого класика» (1991), «Вірші останнього десятиліття» (2001), «Любіть!..Вірші з трьох книг і з-поза них» (2004), «Преамбули і тексти. Збірка поезій» (2005), «Мій хрест» (2010; з післямовою Сергія Жадана). У творчому доробку Олександра Ірванця-прозаїка є роман«Хвороба Лібенкрафта» (2010) та збірка повістей і оповідань «Очамимря» (2003). У 2002 році вийшли «П'ять п'єс», а в 2005 книжка п'єс і віршів «Лускунчик-2004», а загалом цей письменник – автор більше двадцяти книг, чудовий перекладач. Його твори також перекладені англійською, німецькою, французькою, шведською, польсько, чеською, білоруською, російською, хорватською, італійською мовами.

Знаменно, що саме Олександр Ірванець написав сценарій до відомої кінокартини Олеся Саніна «Поводир» і зараз вважається одним із найперспективніших українських драматургів, п'єси Олександра Ірванця – це дійсно абсолютно нове слово в нашій літературі. Вони ставилися в Штунгарті й Лейпцигу – великих культурних центрах Німеччини, у Люксембурзі, також в Україні за їхню постановку з успіхом бралися харківський театр «Арабески» і київський «Театр на лівому березі». Також п'єсу «Маленька п'єса про зраду для однієї актриси» під афористичною назвою «Зрада» було поставлено у Філадельфії у театрі «Walnut Theater». Цікаво, що всі драми О. Ірванця надаються значно більше для читання, ніж сценічних постановок. Сам автор визнає: «Коли ж їх починають ставити, я переживаю почуття приємного розчарування. Мені було цікаво написати п'єсу, в якій нема дії, в якій немає руху», адже «більшість українських режисерів вимагає дії, їм треба, щоб актори бігали на сцені, копали один одного ногами нижче спини, стріляли, фехтували, перекидалися через голову – мені ж нічого цього не хотілося». Отже, Олександр Васильович прагне створити інтелектуальну драму для читача або глядача-інтелектуала. Стосовно родів та жанрів літератури, то Ірванець твердить:

Найкращий жанр – це добра література» Свої твори «Хвороба Лібенкрафта» й «Рівне/Ровно» я б віддав тільки європейським режисерам». У поетичній творчості Олександр Іванець завжди відгукується на дивотрепетні, найактуальніші теми. В його поетичній творчості переважає громадянська лірика. Письменник вважає, що навіть масова культура повинні бути достатньо високою.

Особливої уваги заслуговує вірш О. Ірванця «**До французького шансоньє**¹». Рольовий (персонажний) ліричний герой вірша О. Ірванця «До французького шансоньє». Як наголошено в назві – мандрівний або ресторанний співак. З його зізнання ми довідуємося, що був час, коли цей митець недооцінював своєї ролі й високо призначення: «Я й сам колись таким грішив. / Пісні, мов кошенят задушених, / В зубах по вулицях носив». Але з часом до співака дійшло, що марнувати талант – великий гріх і далеко не всі розусіють поезію, навіть якщо вона звучить у вигляді пісні: «Є вуха, що, немов корою, / Укриті суєтністю змін». Зрілому митцеві соромно за свої юнацькі сподівання: «Душа повільно прозоріла / Все по ночах. / А по очах / Боляче вдарило прозріння: / Про що кричав? / Кому кричав?..» Риторичні запитання свідчать про те, що персонажний ліричний герой став набагато розумнішим і виваженішим, ніж був у власній юності. Він зрозумів, що здатність складати вірші й пісні – величезний Божий дар, який треба шанувати, адже рано чи пізно душа стає «зарєваною». Тобто розчаровано тобою ж. втомленою від тебе ж, адже кругом, окрім справжніх шанувальників мистецтва, же ще й «свистуни і стукачі».

Порівняння митця з гілкою з дерева національного мистецтва й справжніх віршів, які стають піснями й передаються «з уст в уста», наче поцілунки, – дуже доречне. Митець прекрасно розуміє кульгавого Квазімодо з роману «Собор паризької Богоматері» Віктора Гюґо, який, зробившись глухим, усе-таки чув звуки низької частоти, як небесну музику, а тому любив притулятися до дзвону собору, в якому виконував роль дзвонаря: «Вдягайся модно, / лайся модно, / Та час від часу пригадай, / Як слухав дзвона Квазімодо / В глухонімому Нотр-Дам». Цей вірш Олександра Ірванця порушує тему служіння митця власному талантові й опосередковано через талант – народові. Поезія не поділена на строфи, але чітко проглядаються окремі катрени, в яких римувания перехресне, рими в непарних рядках – чоловічі, в парних – жіночі. Віршовий розмір цього твору – чотиристопний ямб.

Сергій Жадан (нар. 1974) з 2004 року займається винятково письменницькою працею. Сергій Жадан – один із найвідоміших сучасних українських молодих митців: поет, прозаїк, перекладач, громадський активіст. Його твори перекладено тринадцятьма мовами. Сам письменник також перекладає інших авторів із німецької, польської, білоруської та російської мов. Також відомий як актор (зіграв епізодичну роль Михайля Семенка у фільмі «Поводир» (2014). «Буває епатаж, що провіщає нове в культурі, нове в світогляді. Хіба свого часу не епатажно прозвучали слова Василя Симоненка до України: «Хай мовчать Америки й Росії, коли я з тобою говорю?» А слова Миколи Вінграновського на судилищі над літераторами-«формалістами» у Верховній Раді УРСР: «Якщо існує мій народ формально, тоді я справді справжній формаліст»? А «Крик з могили» Миколи Хвильового? А перші романи Юрія Андруховича, вірші гурту «Бу-ба-бу», чії «вихватки», судячи з усього, надихали тоді й початківця Сергія Жадана? (Іван Дзюба).

Сергій Жадан – автор поетичних збірок «Генерал Юда» (1995), «Цитатник» (1995), «Пепсі» (1998), «Балади про війну і відбудову» (2001), «Історія культури початку століття» (2003), «Марадона» (2007) (власні вірші й переклади), «Ефіопія» (2009) (вірші й оповідання), «Вогнепальні й ножові» (2012), «Тамплієри» (2016), «Антенa» (2018). У своїй ліриці Сергій Жадан серед іншого осмислює досвід людини в непростих соціально-політичних умовах: «Я народився в країні, якої немає давно. / Я сам її знищував і пускав на дно... / Я палив кооператорів у вісімдесятих / і в дев'яності бомбив фірмачів. / Я ніде

¹ Шансоньє – від французьких слів «chansonnier», «chanson» — «пісня»; французький виконавець куплетів і повноцінних пісень, автор їх слів і музики.

не вчився політекономії, і сам нікого не вчив. / Я вивозив теплих банкірів у приміські ліси. / Купував губернаторів і продавав голоси... / Навіть у двотисячних, коли з'явилися ви – / Діти лібералізму, вершники без голови, / я топив кораблі й переходив босоніж моря... / Бо там, де для вас триває партнерство, / для мене триває війна».

Аналізуючи збірку «Вогнепальні і ножові» (2012) С. Жадана, Іван Дзюба пише: «Сергій Жадан бачить біблійне у щоденному – або, інакше: „імплементує“ щоденне в біблійне. Варіант такої гротескової симбіотичності – взаємо накладання біблійних сюжетів, кримінального фольку, кондотьєрських легенд і сучасних містерій війни – маємо в розділі „Опій“». Бубабістські методи й прийоми зринають у ліриці С.Жадана й зараз. Тож навіть Месія у Сергія Жадана – одвічний дисидент і нескорений борець, а до Його неминучого нового приходу, якого чекають живі і мертві, – апріорі страждалець і відщепенець, який навіть мусить відбувати дуже довготривале ув'язнення: «...Сидів так довго, що змінилася Конституція, / і всі його жінки народили й пустили корені. / Його адвокат перебрався до Штатів, його прокурор – до Турції. / І лише він сидів собі, як на вахті – пійманий, але нескорений. / Сидів в одиночній, сидів у загальній, з арабами. / Сварився з адміністрацією і займався самоосвітою. / Сидів із зам міністра зв'язку і якимись піратами, / з пророками й прокаженими, з буйними та просвітленими». Такі трактування «вічних» мотивів на новий лад спонукають читачів уловлювати натяки й алюзії автора на сучасність і події, пов'язані з новітньою українською історією.

Відомий також Сергій Жадан як автор малої прози («Біг Мак» (2003), «Гімн демократичної молоді» (2006), «Трициліндровий двигун любові» (під однією обкладинкою з прозою Юрія Андруховича та Любка Дереша; 2007), «Біг Мак та інші історії» (2011), «Палата № 7» (під однією обкладинкою з прозою Лади Лузіною; 2013), «Біг Мак. Перезавантаження» (2015), «Коли спаде спека» (під однією обкладинкою з прозою Мірека Боднара (2015), «ДНК» (2016), як автор ідеї та одного з оповідань книги).

Першим твором «великої» прози С. Жадана став роман «Депеш Мод²» (2004). Згодом вийшли друком «Anarchy in the UKR³» (2005), «Ворошиловград» (2010), «Месопотамія» (роман у новелах і тридцять віршів, 2014), «Інтернат» (2017). До речі, роман С. Жадана «Ворошиловград» став книжкою року 2010 за версією «Бі-бі-сі».

«Велика» проза С. Жадана. Роман «Ворошиловград». Присвята роману більш ніж визивно-промовиста: *«Історії українського рейдерства присвячується.»* Жанр цього твору Сергія Жадана визначити важко. Літературознавець Валентин Бушанський визнає, що «Сергій Жадан написав книгу, жанр якої визначити неможливо», називає літературним методом цього твору «химерний соцреалізм» і наголошує, що цей твір – «достеменна поема», але водночас таки робить висновок, що «Ворошиловград» – «справжній чоловічий роман». У той же час засилля нецензурної лексики, безвідповідальні любовні походеньки персонажів і їхня чорна депресія, замішана на жовчому сарказмі однозначно впевнює, що роман «Ворошиловград» – явище літературного постмодерну. Назвою роману послужила радянська назва міста Луганськ, який з усією прилеглою територією на сторінках роману ніби застряг у «позачассі»: ця територія майже нічийна, якщо не брати до уваги сучасного майже махновця Владлена Марленовича чи то Марлена Владленовича, нуворишаскоробагаться, якому потрібне все, що має хоч якусь вартість: чужі бензозаправки, старий аеродром, земля пад безмежні кукурузні плантації. Цей олігарх їздить тупиковою гілкою залізниці власним фешенебельним поїздом, як новоявлений князьок, а навкруги кояться кінецьсвітні речі: степами кочують монголи й цигани, юні дівчатка мріють стати повіями, як це робить Катя, «кукурузники» (фермери) нищать родючу землю й готові проливати людську кров. Рекет породжує рекет. Урешті, вбивати готові всі, й таки вбивають на

² Буквальний переклад «Вісник моди», вперше журнальний варіант роману появився в харківському часописі «Березіль» у № 7-9 2004 року. Назва «[Депеш Мод](#)» запозичена з назви англійського мізичного колективу «*Depeche Mode*».

³ Дослівний переклад: «Анархія в Україні», роман був задуманий як цикл подорожніх нарисів, присвячених бойовим баталіям Нестора Махна

кожному кроці, як це сталося з Травмованим, убивають, не щадячи навіть стару собаку, названу Катею Пахмутовою: «Вони приходять і забирають у тебе все, що тобі належить. Вони позбавляють тебе твоєї свободи й твоєї території. Вони забирають у тебе твоє минуле і твою пам'ять. І все, що ти можеш їм протиставити – це свою любов і свою ненависть».

Напруження зростає, коли Германову бензозаправку спалюють. Водночас появляється надзвичайно талановито виписана сцена в сюрреалістичному дусі, коли Герман грає з друзями у футбол, його команда навіть виграє у суперників, а тоді несподівано виявляється, що всі ці колишні його товариші вже давно покійники й лежать на цвинтарі..

Головною дійовою особою твору є Герман Корольов, очевидно, названий батьками на честь космонавта Германа Титова. 33-річний (вік Христа!) чоловік працює, напевно, в Харкові, де заробляє гроші або рекламою, або агітацією на виборах (у романі на це точно не вказано, але відкладені на «чорний день» у нього гроші є!). Герман юридично вважається власником бензозаправки, тож коли над нею нависає загроза (брат дременує за кордон (нібито в Амстердам), щоб не загинути), Герман приїжджає на територію своєї «малої» батьківщини. Він розуміє, що колись був мрійником, а тепер стає лазером, невдахою, адже боротися з суцільною анархією в рідному краю неможливо. Ударом стає ще й присвоєння найближчими колегами ро бізнесу – Боліком і Льоліком – Германом заощаджених грошей, проте Гера не бажає розправи над своїми колишніми друзими.

Узагалі Герман Корольов виявляється досить цілісною особистістю, він починає усвідомлювати, що земля, яку розхапують приїжджі скоробогатки – це Батьківщина, власне те, що віддавати нікому чужому не можна. Водночас у романі постає страшна ситуація злиднів, безправ'я і загроженості, що й пояснює причину того, чому населення піддалося хитрій наживці про приєнання до Росії – люди захотіли спокою Впевненості в завтрашньому дні, порядку, але... на перспективу отримали війну, про яку у «Ворошиловграді» ще не йдеться, але вона зловісним привидом маячить на обрії. Тим часом автор програмує події на краще. Літературна версія подій як художня правда така: мешканці цієї території вважають її громадською, а Герман особисто переконаний, що люди, які у Колишньому Ворошиловграді народилися і живуть, не можуть нікому поступатися своїми правами, землею, бізнесом. «Роман Жадана «Ворошиловград» оповідає про транзитну Україну – ту, що переходить від радянського минулого до ринкового суспільства, від моноетнічної вкоріненості до транснаціональних міграцій і полікультурних спільнот... А ще український автор розгортає свій міф про Слобожанщину і про пам'ять та «своє місце» у післярадянському транзитному світі. Прикметно, що це *своє місце* – пагорб із автозаправкою, за якого так тримається Герман, головний персонаж у «Ворошиловграді», нагадує про той пагорб, із яким споріднився Іван Дідух у «Камінному хресті» Василя Стефаника, – мабуть, першому в українській літературі творі, присвяченому еміграції» (Тамара Гундорова).

Цей роман став не тільки «Книгою року», але, пізніше, і «Книгою десятиліття», отримав швейцарську літпремію «Jan Michalski Prize», був перекладений російською, польською, угорською, німецькою, англійською, французькою мовами, а критики проголосили його «маніфестом покоління». На основі роману «Ворошиловград» знято фільм «Дике поле».

Роман «Інтернат» У 2014 році з Сергієм Жаданом почав листуватися немолодий чоловік з-під Луганська й постійно надсилав йому свої щоденники подій на Сході. Саме ці записи стали основою для написання роману «Інтернат». Проте герой твору – Паша – видуманий повністю, як і племінник цього персонажа, який, незважаючи на своє малолітство, набагато свідоміший від дядька, безхарактерна сестра Паші, майже розчавлений депресією старий батько головного героя. В анотації до цього роману є такі слова: «...Одного разу, прокинувшись, ти бачиш за вікном вогонь. Ти його не розпалював. Але гасити його доведеться й тобі... Січень 2015 року. Донбас. Паша, вчитель однієї зі шкіл, спостерігає, як лінія фронту неухильно наближається до його дому. Стається так, що він змушений цю лінію перетнути. Щоби потім повернутись назад. І для цього йому

щонайменше потрібно визначитись, на чиєму боці його дім...» Смерть у романі за кожним рогом. Навіть щоб виконати прохання дідуся й привезти додому з інтернату малого Сашка, Павлові прийдеться наражатися на страшну небезпеку. А тим часом читачів дивує Павлова безхарактерність, аполітичність, обурює поведінка Сашкової матері, яка всього лише через єдиний нервовий припадок власного сина вирішила, що її дитя – приречений епілептик⁴, і тому бездумно й жорстоко віддала Сашка в інтернат, незважаючи на те, що це її єдиний син і що в дитини нема батька, щоб узяв відповідальність на себе. Серед схвальних відгуків на роман «Інтернат» у системі Інтернет є такі: «Автор дуже реалістично зображує героїв, він їх не ідеалізує, показує все як воно є насправді. Паша тут замальовується боягузом. Його не хвилює війна, він звик жити звичайним буденним життям, не переглядає новин, йому асе одно, за кого віддати голос на виборах», «Ця книга не про інтернат і навіть не про війну. Вона про те, як змінюється людина, її суть і погляди, коли зникає звичний фон, руйнується не тільки розпорядок дня, але й усе довкола. Про те, як катастрофічно мало ми спілкуємося зі своїми близькими, начебто думаючи, що ще обов'язково буде час і нагода. Про те, як рідко ми говоримо правду, особливо дітям – батьки і вчителі. А виявляється, що вони розуміють усе набагато краще, ніж ми думали (або навіть краще за нас самих)», «Як на мене, це одна з найкращих книжок сучасної української літератури. Це книга, яку треба читати у школі, включити її до шкільної програми. Бо тут так щемно написано про вічне, про те, що робить нас людьми і що змушує перетворюватися на тварин, що цим неможливо не перейнятися».

Одіссея Павла в інтернат і назад, додому – страшна, з багатьма пригодами й суцільним ризиком для життя: «Лаються, плюються і згадують минуле, не миють голів і рук – бо нічим, і немає потреби. І весь цей бруд, страх і гнів показано адекватно, на грані фолу, коли ти не певен в тому, чи залишишся цілим навіть коло „своїх“, адже вони часто не вважають тебе своїм, дивляться з-під лоба й ніби ненароком штовхають ліктями, проходячи повз, Тут не тільки Паша – невдаха, невдахи тут всі, тільки хтось має трохи влади й вогнепальної щброї, а хтось – транспорт, а хтось – зв'язки, Проте невідомо, чи це все дозволить їм усім жити довше, чти цілим вибереться лише найбільший з усіх невдаха, який не мав би тут бути взагалі» (Дмитро Ковальов).

Проте ця мандрівка заставляє вчителя мислити по-новому. Він бачить приклад директорки інтернату, колишньої учениці цього закладу, яка всі свої шкільні роки й влітку, і взимку ходила в спортивному взутті, бо іншого в неї не було, Ніни, але в тяжкий час початку гібридної війни не дозволила зняти український прапор із приміщення, хоч навколо було ще до сотні громадян, які просто дивилися, що вийде з посягань кількох прибічників Росії на українські святині на будівлі інтернату. Павло прозріває у своїй оцінці малого Сашка. Слабовольний учитель стає активним борцем за власне й племінникове життя, вимагає від інших активних дій. І тільки наприкінці прману з уст Сашка ми довідуємося, що в Паші покалічена рука й хворе серце.

Образ інтернату в цьому творі – символічний. Саме таким жорстоким і непривітним місцем стає територія, зайнята окупантами. Сергій Жадан як надзвичайно цікавий і талановитий письменник має багато українських та зарубіжних літературних нагород, серед яких премія Бу-Ба-Бу за найкращий вірш року (1999), переможець Всеукраїнського рейтингу «Книжка року» в номінації «Голос душі» (Балади про війну і відбудову) (2001), відзнака «Золотий письменник України» (2012), переможець Всеукраїнського рейтингу «Книжка року» в номінації «Красне письменство» («Вогнепальні й ножові»)(2012), премія Brücke Berlin (2014), премія «Angelus» за роман «Месопотамія» (2015), премія Президента України «Українська книжка року» за роман «Месопотамія» (2016), премія «ЛітАкцент року» за збірку «Тамплієри» (2017), премія імені Василя Стуса (2017), премія «ЛітАкцент року» за роман «Інтернат» (2018).

⁴ Епілептик – хворий на епілепсію, тяжкий розлад нервової системи.

Сергій Жадан – поет. «Жадана-поета критики називають „літературним праонуком Семенка, небожем Бродського, сином Андруховича” (Сергій Шебеліст). Сергій Жадан у юності входив до угруповання «Червона фіра» (Харків, 1991). Віршовані тексти червонофірівців виявилися «своєрідним східноукраїнським аналогом літературного карнавалу» групи «Бу-Ба-Бу» (Львів), тому поезії Сергія Жадана і його побратимів мали ознаки карнавальності, бурлеску, травестійності. Як вважає сучасний критик Ігор Бондар-Терещенко, це літугруповання постало на хвилі «антисистемного» харківського андеграунду⁵ початку 90-х років».

Вірш **«Музика, очерет...»** – прекрасний взірєць сучасної інтимної лірики. У поезії «Музика, очерет...», яка увійшла до збірки «У.Р.С.Р», маємо не просто пейзажну замальовку чи зображення емоцій закоханого юнака, а насамперед гостре відчуття дорослішання й неминучої розлуки з коханою. Лірика Жадана – виразно урбаністична, а одним із центральних ландшафтів його поезії є Харків. Образність, пов’язана з небом, висотою, символізує юнацький романтизм і недосяжність ідеалу: «Музика, очерет, / на долоні, руці. /Скільки пройде комет /крізь понадхмарр'я ці. /Як проступа тепло /через ріки, міста. /Все, що у нас було — /тільки ця висота». Образ висоти у цьому вірші асоціюється із чистотою взаємин, безкорисливих почуттів і щирих намірів. Теперішній холод у душі як ознаку втрати передано образами інею, сліз на віях («Все, що трималось вий, / голос печальний, плач, / я скидаю на твій / Автовідповідач»). Ліричному героєві стає водночас боляче й солодко від взаємного віддалення в передчутті нового щастя. Проте найголовнішим виявляється не очікування любовних почуттів у майбутньому, а дорослішання, вміння брати уроки з минулого, зберігати внутрішню красу душі, подібну до крихкого очерету. Символічний образ очерету як ламкої і крихкої сутності щастя, а надалі – юної душі, в цій поезії гармоніює з настроєм ліричного героя і його почуттями, усвідомленням того, що для закоханої пари цей досвід виявився також різним. Написаний вірш трискладовим розміром дактилем, римування перехресне, строфами є чотирирядкові катрени. Поезія **«Смерть моряка річкового флоту»**, написана у 2007 році і спочатку надрукована у збірці «Ефіопія». Поезія виразно сюжетна. Вірш має риси балади – фатальна невмотивована смерть, розмитість межі між життям і смертю.

Гине моряк річкового флоту не від водної стихії, а «від чорної крові, / чорної крові, / технічного спирту». Образ алкоголю в ліриці Жадана споріднений одночасно із символікою води та крові і вписаний у метафорику смерті. У вірші мертвий моряк ще чує голоси життя: гудки шхун, рухи барж, які пропливають над ним, і від цього хребет мертвого звучить, як басова струна. Та найстрашніше для нього те, що кохана вже ніколи не дочекається його з плавання. Інтонація тут одночасно драматична й іронічна. Автор усю увагу й емоції зосереджує на стражданнях коханої жінки моряка, якій нелегко буде змиритися з тяжкою втратою, та й для самого моряка випробуванням стає не власна смерть, а те, про що йому нагадують «стишені баржі, рухливі шхуни, / що пропливають за течією», і «торкають хребта його басові струни, / говорять: вона не буде твоєю, // вона, ця жінка, зі сріблом у горлі, / із серцем зі слонової кістки, / настоюється на своєму горі, / не дочекавшись від тебе звістки, // кинула все, що тримала досі, / ховає дощі глибоко в тілі. / Чуєш, за міддю в її волоссі / плачуть риболовецькі артілі?» Душа людини стає частиною світу, який її отточує: «Тому пливи собі повз пороги, / повз мерехккі електричні турбіни, / подалі від своєї тривоги, / подалі від цієї країни. // На золоті вогні малярії, / на стомлений голос Діви Марії, / на обважнілі одеські тумани, / на теплі від мулу і жиру лимани. // На скумбрії плавники пурпурові, / на рвані потоки нічного вітру». Строфами цього вірша є катрени, римування в яких перехресне. Лише одна строфа («На скумбрії...» має шість рядків, але це зроблено зумисно шляхом

⁵Андеграунд – культура, протилежна офіційній. Для андеграунду характерні насамперед афішований розрив з панівною ідеологією, ігнорування стилістичних норм, відмова від загальноприйнятих цінностей.

розриву, щоб ритмічно відтворити своєрідний елемент фольклорних «похоронних плачів». Власне, розірвані на менші сегменти третій і четверти рядки катрена.

Галина Пагутяк (нар. 1958) –сучасна українська письменниця, здатна в кожному власному художньому тексті витворити оригінальний світ, синтезувати традиції, вірування й міфи. У її творах неодмінними елементами є казковість, міфологічність, уласне – те, що не піддається логіці реалізму. Народилася письменниця в сім'ї вчителів у селі Залокоть Дрогобицького району Львівської області. За своє життя перепробувала багато професій, відвідала чимало знакових місць.

Вступила Галина Василівна у Львівський університет імені Івана Франка, але закінчила Київський університет імені Тараса Шевченка. Перепробувала чимало професій. Під час роботи над романом «Слуга з Добромиля» дослідила свій родовід і зробила висновок, що генетично є родичкою Влада Цепеша, відомого як граф Дракула. Династія цього волооського правителя більше 600 років правила князівством Валахія. Від свого предка Галина Пагутяк отримала пишне руде волосся й цікавість до всього містичного. Друкуватися Галина Пагутяк почала рано, а тому зараз уже має вагомі творчі набутки: романи і повісті «Діти» (1982), «Господар» (1986), «Потрапити в сад» (1989), «Гірчичне зерно» (1990), «Записки білого пташка» (1999, 2013), «Писар Східних Воріт Притулку» (2003), «Захід сонця в Урожі» (2003, 2007, 2016), «Королівство» (2005, 2010, 2016), «Втеча звірів або Новий Бестіарій» (2006), «Слуга з Добромиля» (2006, 2012), «Книгоноші з Королівства» (2007, 2016), «Лялечка і Мацько» (2008 р.), «Мій Близький і Далекий Схід» (2009 р.), «Урізька готика» (2009), «Потонулі в снігах» (2010), «Зачаровані музиканти» (2010), «Писар Східних Воріт Притулку. Писар Західних Воріт Притулку» (2011), «Сни Юлії і Германа» (2011), «Уріж та його духи» (2012), «Кожен день інший» (2013), «Сентиментальні мандрівки Галичиною» (2014), «Магнат» (2014), «Новий рік у Стамбулі» (2015), «У кожного є бабуся» (2015), «Пан у чорному костюмі з блискучими гудзиками» (2016), «Гіркі землі» (2016). У 2010 році за високохудожню книгу «Слуга з Добромиля» письменниця заслужено отримала Шевченківську премію в галузі літератури.

«Г. Пагутяк ствердила себе як авторка творів нового спрямування. За жанром це „маленькі романи”, романи в новелках, повісті далеко не класичної форми... Творчість письменниці є прикладом міграції, дифузії жанрових конструкцій у сучасній українській прозі, плюралізму культурно-стильових орієнтацій. Це закономірно, зважаючи на сюрреалістичні тенденції її прози... Проза Г. Пагутяк тяжіє до модерної, випадає з традиційних жанрово-стильових тв ідейно-тематичних канонів літератури, які домінували... до 1990-х років» (Тетяна Тебешевська-Качак). Роман-феєрія «Зачаровані музиканти» Галини Пагутяк – це захоплюючий роман-казка, в якій зелена природа виявляється єдиною господинею світу, квіти й трави у цьому творі – не пейзажне тло, а повноцінні дійові особи твору. Вони здатні навчити людину чути голоси звірів і птахів, розуміти їхню мову, але ця людина має бути доброю, безрішною і щирою, як маленький Івась. Гріх проти зеленої природи не спокутний.

«Мала» проза Галини Пагутяк. Загалом Галина Пагутяк найчастіше пише повісті – це улюблений її жанр. Оповідань у цієї авторки значно менше, але це завжди високохудожні літературні тексти, іноді з елементами містики або «химерності».

Оповідання **«Потрапити в сад»** розпочинається інтригуюче: «На вокзалах, як правило, сади не ростуть. А на цьому був. З-за високої мурованої стіни визирали гілки з червоними яблучками». Читацька уява вже малює хлопчаків-шибеників, ласих на дармові плоди, але натомість авторка виводить хворобливого на вигляд чоловіка, майже убогого і далеко не молодого старця, в якого «нема ні хати, ні жінки, а лише гармошка й чорна

хвороба⁶ ще з війни»: «Грицькові уявлялося, що якоїсь теплої ночі він вилізе з останньої електрички і, йдучи до вокзалу, побачить відчинені двері. Увійде в сад, ляже в сплутану духмяну траву, притулиться щоголю до землі-матінки, буде плакати і питати: „У кого я такий вдавсь — нещасний та волоцюга?“». Цілком несподівано для читачів виявляється, що ідеалом для убогого Грицька є Сковорода, а жебраком старий себе він не визнає, бо це слово для нього — найстрашніша образа.

Дідусь справді не втратив людської гідності: заробляє на хліб насущний у приміських поїздах співом, дякує навіть найменшій дитині, яка йому платить бодай копійчку, ніколи не стається урвати грошей більше, ніж йому потрібно, а недоїдки обов'язково віддає бродячим тваринам: «Вічно здибнеш пса чи kota, а ті баби з буфету усе зіпхають своїм свиням. Не любив Грицько бабів з буфету, бо ще давно котрась назвала його жебраком». Сам Грицько не воював, адже в той час ще був малим хлоп'ям, але його батько прийшов із війни калікою: «Тато грав на гармошці, а Грицько збирав гроші в пілотку. Мама не знесла такої ганьби і вмерла, а старий замерз п'яний, вертаючись з міста. Добре, хоч сина тоді з собою не взяв». Проте війна у долі Грицька залишила страшний слід: «Німець жартома стрільнув йому над вухом, хотів злякати. Відтоді й напала на нього падуча». Грицько має таких же нещасливих, як і сам, власне, давно побитих злою долею друзів: Стюпу, якому нагадує, щоб не забув власній матері нарубати дров, бо старенька замерзне, й Микольця-шевця, котрий поволі помирає в старій хаті, яку встиг відремонтувати на випадок власного похорону: «А вікно й двері помалював білою фарбою, не пошкодував грошей». Врешті, помираючий журиться не власною бідой, а своїм старим псом: «Боска жаль. Гицелі⁷ заберуть». Коли ж Грицько запевняє товариша, що не покине його собаки, обидва старенькі схиляються над «Кобзарем», адже найбільше люблять Шевченкового «Перебендю».

Читача вражає світло душ убогих і немірних дідів. Символічною у творі стає раптова страшна буря, негода, здатна розвалити Микольцову хату з одним вікном, але Грицько думає про привокзальний сад і яблука, хоча, можливо, вже вранці йому їх доведеться куштувати в райському саду.

Оповідання «**Косар**» насичене символістикою українських народних вірувань. Якщо попереднє оповідання Галини Пагутяк — реалістично-психологічне, то «Косар» має елементи містичності й «хімерності». Події в цьому оповіданні відбуваються всередині 90-х років ХХ ст., отже, в період найстрашнішого в сучасній Україні безробіття, хаосу і зневір'я.

Українське село тоне в бур'янах і запустінні: «Село заросло бур'янами, тільки городи виглядали по-людськи: бульба підгорнута, жуки струті... У буйних травах водились змії до кольору, до вибору, і хлопці боялися косити... „Гаде“ — казали вони. Дров потребували всі, а трави — ніхто. На все село лишилось заледве десять корів, і паша для них на зиму готувалась із висіяної трави, в якій не було ні будяків, ні кропиви». Разом із запустінням на обійстях і навіть цвинтарі, чого раніше не було, росте запустіння й у душах. Єдина людина, яка прагне навести хоч видимість порядку, — «Юрківна, голова сільради, або війтиха, як колись би сказали, немолода жінка, важка тілом, але спритна думками», адже передчуває, що скоро в її байдужих до всього на світі односельців заберуть і хати, й городи, й колишню колгоспну землю, а самих пустять по світу жебраками, й тоді здоровішим прийдеться мандрувати на заробітк як не в Польщу, то Чехію, а слабшим просто гинути, адже й так у селі майже нема ознак цивілізації: «Два кооперативні магазини стояли пустою вже 15 років, торгували з вагончиків, щоб не платити за оренду; ріка так заросла вербою, що доступу до неї майже не було, і взимку

⁶ Чорна хвороба — епілепсія.

⁷ Гицелі, гицлі — шкуродери.

вовки мали де ховатись вдень і звідти винюхувати здобич: псів, кролів, часом козу. Масштаби катастрофи жахали Юрківну».

Війтиха-вдова прекрасно усвідомлює, що з чоловіків-односельців ніхто не погодиться на її прохання викосити бур'яни вздовж доріг. Єдина надія на тихого Ігорка, в якого є стара склерозна мати та й сам він безвольний і слабохарактерний, тому ніякого авторитету не мав і не має, легко підпадає під чужий вплив. Ігорка вдається умовити скосити траву, але коси в нього нема, тому війтиха вручає парубкові власну, старовинну, зроблену з козацької шаблі. Й стається диво – коса наче сама спонукає парубка до роботи, а він стає сильним і мужнім, й у селі, з якого Ігоркова розумна мати таки виманила змій, застосовуючи народне заклинання («Стара стояла на куті, і біля її ніг була мисочка з молоком. „Чуєте чи ні? — говорила мама. — Напийтеся молока, та й вертайтеся знов до лісу. Мій син буде косити. А то трафите під косу. Аби до рана ні одної не було — передайте всім!”»), і власному синові дала однозначну вказівку: «Збудила і сказала, щоб я йшов світ спасати» – робиться просторо, чисто, й навіть невиліковно хвора старенька несподівано одужує. Ось тільки Ігорко не покидає своєї невпинної косовиці, хоч уже кладе покоси в чужих селах, і тепер війтиха з старою матір'ю парубка бояться одного – щоб коса, зроблена з козацької шаблі, не заставила Ігорка косити голови й тим людям, які призвели Україну до такого страшного й занедбаного стану: «Тільки одного вони боялись: щоб Ігорко не став до спілки зі смертю і не почав косити людей. Самі знаєте, яких».

Найновіша сучасна українська література (Ігор Римарук, Василь Герасим'юк, Іван Малкович, Юрій Іздрик, Юрій Андрухович, Оксана Забужко, Марія Матіос, Сергій Жадан, Галина Пагутяк, Мирослав Дочинець, Софія Андрухович, Олександр Іранець –драматург, Володимир Діброва, Ярослав Мельник) у наші дні ще тільки переживає надзвичайно активний етап виразного становлення, тому літературознавці умовно називають її «ПОСТПОСТМОДЕРНІЗМОМ», МЕГАМОДЕРНІЗМОМ», але ці терміни є неточними й тимчасовими, адже оцінити новаторство у літературному процесі можна тільки з певної часової відстані (принаймні після 10 – 25 років по тому, як зароджується певне літературне явище).